

Методичний коментар до теми “Факти і здогадки”

Де ховається інформація?

Запропонуйте дітям озирнутися навколо і знайти якомога більше джерел інформації. Де ховається інформація? У буквах, зображеннях, звуках, рухах, жестах, числах...

- Чи можна знайти місце без інформації?
- Чи можна відчутти інформацію?
- Про що можуть розповісти картини?

Картини. Запропонуйте дітям скласти розповідь за картиною, поєднати сюжет кількох картин в одній історії. Дослідіть з учнями, як ми дізналися про те як одягалися люди в часи, коли не було фотоапаратів, відеокамер, мобільних телефонів тощо. Поміркуйте, навіщо тоді створювали портрети і чи пишуть портрети нині. Можливо, портрети, створені в різні часи, відрізняються? І чи можна зрозуміти, давно чи нещодавно створено картину? Як саме?

Франсуа-Андре Венсан

Олег Шупляк. Український космос

Ілюстрації у книжках. Що головне у книжках? Звісно, слова, речення, фрази — це розуміє навіть дитина. Але чи однаково ми уявляємо героїв книжок, коли не бачимо ілюстрацій? Навіщо в книжках ілюстрації? І чи однаково різні художники уявляють персонажів книжок? Чому так відбувається? Про що можна дізнатися з обкладинки книжки?

Запропонуйте дітям відтворити зміст книжки за ілюстраціями. Чи завжди це можливо? Складно це зробити чи легко? До якої міри точними бувають відповіді? Якою має бути ілюстрація, щоб відповіді були максимально точними? Щомісяця у підручнику “Я досліджую світ” ми розпочинаємо розкривати тему з ілюстрації, пропонуємо дітям розповісти за нею, про що йтиметься далі. За якими ілюстраціями відповідь була точнішою? Чому? Запропонуйте дітям намалювати ілюстрацію до своєї улюбленої книжки й дати приятелям її роздивитися. Про що вони розкажуть?

Факти в числах. Певна інформація може бути надана числами. Яка це інформація? Чому варто записувати числа не словами, а цифрами? Проведіть з учнями відповідне дослідження.

Спробуймо надати інформацію числами. Наприклад — 2500. Чи зрозуміло це? Чому? А якщо додати одиницю вимірювання — 2 500 кг? Так краще? Але чи всі зрозуміють надані відомості однаково?

А якщо додати фотографію?

2500 кг

Насправді, 2 500 кг — вага дорослого слона. Запропонуйте дітям записати інформацію так, щоб усім було зрозуміло, що означає це число (діти можуть ще й додати малюнок чи фотографію). А тепер ще один варіант надання цієї самої інформації.

=

2500 кг

- Чи краще таке подання інформації? Чому?
- Чому варто, надаючи подібні відомості, ще й робити порівняння?

Роздівіться упаковку ліків і знайдіть на ній інформацію, яку розповідають нам числа.

Завдання з робочого зошита (частина 1, завдання 4, с. 21)

Тарас захворів на грип і на третій день температура в нього підвищилася до 39°. Лікарка призначила йому жарознижувальний засіб. Розглянь упаковку ліків. З'єднай стрілочками написи на упаковці та інформацію, яку вони містять.

назва ліків
форма випуску
призначення ліків
країна-виробник
термін придатності

- На яку інформацію передусім треба звернути увагу, купляючи ліки? Чому саме на цю?
- Знайдіть упаковки на інших ліках. Чи змогли ви швидко знайти всю потрібну інформацію?

Але чи будь-яку інформацію можна надавати всім? Про один з таких випадків ідеться в коміксі **“Як знайтися, коли загубився”** (с. 53 підручника).

- Чому дівчинка загубилася?
- Як вона мала б діяти, щоб не відстати від класу?
- А як мали б діяти її однокласники, щоб не загубити свою приятельку?
- Як діє ваш клас на екскурсіях, щоб не було таких випадків?
- Складіть поради про те, як діяти, щоб не загубитися, і як — щоб не загубити.
- Як почувалася дівчинка, коли загубилася? А що відчували її однокласники? Вчителька?
- Чи могли б вони знайти ученицю? Чому?
- Чи правильно вчинила дівчинка, коли зрозуміла, що загубилася?
- На які запитання перехожих можна було відповісти, а на які — ні? Чому?
- Чи можна було довіряти людям, що заспокоювали дівчинку? Обґрунтуйте свою думку.
- А як діяли б ви? Чому саме так?
- Як могли б розвиватися події, якби героїня коміксу не згадала номера телефону мами?

Як можна передавати інформацію жестами й виразом обличчя, допоможуть зрозуміти такі ігри.

Перстеник. Гравці сідають рядком і складають перед собою долоні човником. Ведучий затискає в долонях якийсь дрібний предмет, зазвичай монетку чи перстеник. Потім обходить усіх гравців по черзі, вкладаючи кожному в “човник” свої складені “човником” руки й промовляючи:

— Я ношу, ношу перстеник і комусь подарую — й непомітно вкладає цей предмет у долоні одного з гравців. Потім вимовляє:

— Перстеник-перстеник, вийди на ганок! — і “відзначений” гравець повинен швидко вибігти. При цьому завдання інших гравців — затримати його, тому “обраний” намагається не показувати, що саме він отримав перстеник. Якщо зможе вибігти — стане ведучим, а ведучий — гравцем.

Море хвилюється. Ведучий промовляє: “Море хвилюється раз, море хвилюється два, море хвилюється три, морська фігура на місці завмри”. (Можна замінити на “лісова фігура”, “небесна фігура” тощо). Під час промовляння цих слів гравці стрибають і бігають, а після слова “завмри” повинні завмерти в позі, що позначає якусь із “морських фігур” (тобто риба, краб, акула, хвиля тощо, у кого на що вистачить фантазії). Ведучий по-черзі підходить до кожної фігури й “вмикає її” — гравець повинен “ожити” й показати свого персонажа в русі. А ведучий повинен відгадати, хто ж це. Чия “фігура” найбільше сподобається ведучому, той стає новим ведучим.

У довірлі багато різних джерел інформації. Тож варто розібратися з учнями, чи завжди всі вони потрібні, і як діяти, якщо різні джерела дають в одному й тому самому випадку різну інформацію.

- Навіщо мати так багато різних джерел інформації? Чи не вистачить одного? Чому?
- Коли яке джерело варто використовувати? Чому?
- Чому часто інформацію дублюють, подаючи різними способами?
- Проведіть з учнями дослідження, як різні люди сприймають інформацію в різному вигляді.
- Кому більше подобаються схеми? Кому — тексти? Хто більше запам’ятовує те, що почув?

Досліджуємо незнайомі предмети

Навколо нас доволі часто з’являються незнайомі предмети. Як діяти в таких випадках? Допоможе розповісти про це дітям мультфільм “[Кротик та парасолька](#)”.

- Як діяв кротик, коли опинився серед незнайомих предметів?
- Чи все він робив правильно? Чому ви так вирішили?
- Як кротик дізнався про призначення парасольки? Чи все він правильно зрозумів?
- Поясніть кротика, навіщо потрібна парасолька, та як нею правильно користуватися.

Як варто і як не слід діяти, коли знайшли незнайомий предмет, розповідає комікс “[Небезпечний подарунок](#)” (с. 59 підручника).

- Чому дітям коробка не видалася небезпечною?
- Яка небезпека тут може критися? Як діти могли це зрозуміти? Адже вони не бачили, що в коробці.
- Чи правильно діяли малята на майданчику?
- До кого вони могли б звернутися по допомогу?
- Чи можна було чіпати коробку? Кидати чимось у неї? Стукати палкою? Чому?
- Чи безпечно було гуляти на майданчику, коли там була коробка? Поясніть, чому.
- Де ще можуть бути небезпечні предмети?

- Поміркуйте, що краще: викликати поліцію з приводу предмета, який потім виявиться цілком безпечним, чи не викликати зовсім.
- Чи можете ви, ваші батьки чи інші дорослі впевнено відрізнити безпечні предмети від небезпечних? Хто це може точно зробити?
- Складіть поради, як відрізнити небезпечні предмети від безпечних.
- Чи завжди злодії виглядають страшно, а небезпечні речі не бувають привабливими?
- У яких ще випадках краще зайвий раз викликати поліцейських чи службу порятунку? А коли цього робити не варто? Чому?

Покажіть дітям, що багато інформації можна отримати за допомогою **дослідів**. Дослідіть з учнями **склад ґрунту** (див. с. 40 підручника).

Дослід “Повітря у ґрунті”. Діти кидають грудочку ґрунту в склянку з водою. Чекають і спостерігають деякий час — на поверхні води починають з’являтися невеличкі бульбашки. Звідки вони взялися? З грудочки ґрунту. Що це? Повітря. Ґрунт осідає на дно склянки, але бульбашки повітря легкі, тому вони піднімаються на поверхню води і ми їх можемо побачити.

Дослід “Збільшуємо та роздивляємося”. Для досліду краще брати ґрунт з парку чи лісу (беремо верхній шар): там краще видно рештки рослин і тварин.

Візьмемо грудочку ґрунту та аркуш паперу. Розітремо ґрунт до однорідної маси. Візьмемо лупу й уважно роздивимось ґрунт. Що ми бачимо? Чи з однакових часточок складається ґрунт? На що схожі ці часточки?

Бачимо щось схоже на корінці рослин, хвоїнки, маленькі частинки листочків, стебел, крильця комашок.... Тож у верхньому шарі ґрунту є рештки рослин і тварин.

Іноді діти можуть побачити світліші часточки піску та глини.

Дослід “Шукаємо воду в ґрунті”. Покладіть ґрунт у залізну пляшечку та нагрійте. Потримайте над ним шматочок холодного скла. Що трапилося? На склі з’явилися крапельки води.

Звідки? Вони були у ґрунті, але ми їх не бачили: адже крапельки дуже маленькі. Коли ми нагріли ґрунт, вода у ньому перетворилася на пару і крапельки “вийшли” з ґрунту й стали підніматися вгору. Як тільки крапельки води зустрілися з холодним склом, вони знову перетворилися на воду. Крапельок зібралося доволі багато і ми їх побачили.

Дослід “Знаходимо в ґрунті мінеральні речовини”. Кидаємо ґрунт у склянку з водою, перемішуємо та даємо відстоятися. Піпеткою беремо кілька крапель води, поміщаємо на предметне скло та нагріваємо над свічкою. Вода випаровується, а на склі залишається білий наліт. Це мінеральні речовини — їх у ґрунті небагато, тому ми їх не побачили через лупу.

Чому так вийшло? Коли ми кидаємо ґрунт у воду, деякі мінеральні речовини розчиняються у воді, коли підігріваємо воду — вона випаровується, а мінеральні речовини залишаються у вигляді дрібних часточок (порошку). У такому вигляді ми можемо їх побачити.

Дослід “Знаходимо в ґрунті пісок та глину”. Успіх досліду залежить від кількості піску та глини в ґрунті, тому краще брати не верхній шар (там багато перегною), а копнути глибше.

Кидаємо розтертий ґрунт у воду, розмішуємо, даємо відстоятися. Що трапилося? На поверхні води бачимо рештки рослин і тварин. На дні бачимо тонкий світлий шар — пісок, трохи вище — трохи темніший (глина), а зверху — чорний — перегній.

Так досліді допомогли нам визначити склад ґрунту.

Дітям важко уявити, що відчуває людина, яка потребує особливої уваги. Розповісти про це допоможе мультфільм [“За межами зору/Out of Sight”](#).

- Що відчула дівчинка, коли загубила свого песика? Чому так сталося?
- Як вона діяла? До кого могла б звернутися по допомогу? Як саме?
- Що їй допомогло не розгубитися?
- Якби ви опинилися поруч із такою дівчинкою, то як діяли б?
- Як треба ставитися до людей з інвалідністю, щоб вони не так гостро відчували свою безпорадність?
- Як і коли їм слід допомагати?

Щоб дітям легше було відчутися на місці людей з порушеннями зору, запропонуйте їм відшукати в “чарівній торбинці” якийсь предмет навіпамацьки та розповісти якомога більше про нього.

Зручно та цікаво подаємо інформацію

Нині з’явилися нові форми подання інформації, які допомагають швидко й цікаво доносити її до людей з різними особливостями сприйняття.

- Які способи подання інформації використовують у художніх книжках і підручниках?
- Які способи подання інформації ви бачите навколо в класі? На вулиці? Чому вони різні?
- Які способи краще використовувати, коли потрібно, щоб усе зрозуміли швидко, а які — коли треба надати одразу багато інформації?

Обговоріть із дітьми, що таке **презентація** — процес ознайомлення слухачів з певною темою, промова, з метою поінформувати чи переконати когось. Як грамотно презентувати свою роботу і навіщо це потрібно робити.

- Як краще подавати інформацію під час презентацій, щоб донести якомога більше до слухачів?
- Коли ми презентуємо і що?
- Чи презентували ви вже свою роботу?
- Що вдалося, а що — ні?
- Дайте поради тим, хто має презентувати свою роботу, але ще ніколи цього не робив.

Запропонуйте дітям погортати книжки і презентувати сторінку, на яку вони одразу звернули увагу, пояснити, чому так сталося.

Трейлер — відеоролик для анонсування чи реклами, який складається з коротких найбільш видовищних уривків з фільму. Термін застосовується і до комп’ютерних ігор.

Інколи тривалі трейлери не є набором нічим не пов'язаних кадрів, а створюються як невеличкі сюжетні історії, в яких діалоги з фільму чергуються з видовищними моментами і спецефектами. Відеоряд супроводжується голосовими чи текстовими коментарями, які розповідають зав'язку сюжету.

Запропонуйте дітям подивитися трейлер мультфільму "[Мавка](#)".

- Чи цікаво їм було?
- Чи хочеться їм подивитися мультфільм? Чому?
- Що сподобалося в трейлері, а що — ні?
- Чим трейлер відрізняється від реклами, а чим схожий на неї?
- Як вони презентували б свій улюблений мультфільм? Чому саме так?

Нині стала популярною така сучасна форма подання інформації, як інфографіка.

Інфографіка — наочний спосіб подання даних у графічній формі, метою якого є швидко й чітко подати інформацію, полегшити її сприйняття, у певний спосіб структурувати. Це одна з форм графічного і комунікаційного дизайну. Нині спектр застосування інфографіки величезний — географія, журналістика, освіта, статистика, технічні тексти тощо.

Запропонуйте дітям детальніше проаналізувати цей спосіб подання інформації.

- Чим він відрізняється від звичайної статті з картинками та фотографіями?
- Складніше чи легше у цьому разі знаходити потрібну інформацію?
- Чи не відволікає велика кількість картинок? Чи всі тексти можна подати в такий спосіб? Чому?

Запропонуйте дітям дослідити приклади інфографіки, переглянувши **презентацію "[Інфографіка для дітей](#)"**, розповісти, що вони дізналися про інфографіку та за допомогою інфографіки, чим особлива ця форма подання інформації, коли і для чого вона потрібна, знайти приклади інфографіки у дитячих журналах, книжках, підручниках.

- Чи завжди варто використовувати таке подання інформації? Чому?

Соціальна реклама — інформація будь-якого виду, розповсюджена в будь-якій формі, спрямована на досягнення суспільно корисних цілей і популяризацію загальнолюдських цінностей, поширення якої не має на меті отримання матеріального прибутку.

Соціальна реклама спрямована на зміну моделей суспільної поведінки і привернення уваги до проблем соціуму.

Соціальна реклама є водночас видом мистецтва, компонентом соціальної політики та механізмом впливу на формування громадської думки. Найвідомішими прикладами такої реклами є кампанії щодо дотримання правил дорожнього руху, пропаганди здорового способу життя, охорони довкілля тощо.

Запропонуйте дітям подивитися відео з соціальною рекламою, пригадати, коли вони подібну рекламу бачили, пояснити, що рекламують такі відео, які теми для соціальної реклами найбільш доречні, поміркувати, чому вони впливають на людей.

- Що таке плакати? Де їх можна побачити? Як упізнати?

- Які способи подання інформації використовують у рекламі? Якою вона буває? Що таке соціальна реклама?

Запропонуйте дітям уявити себе на місці хлопчика — героя коміксу **“Чи все смачне — корисне?”** (с. 41 підручника), пригадати який вигляд мають різні страви у рекламі та чи завжди рекламують саме корисні страви.

- Як ви думаєте, що дала хлопчику матуся?
- Чи сподобався йому цей перекус? Чому ви так вирішили?
- Чому хлопчик вирішив з’їсти ще й смаколики? Що він обрав? Чи корисними виявилися ці продукти?
- Чи справді ці продукти можна назвати смаколиками? Чому?
- Що хлопчик зробив неправильно? Чи образилася мама?
- Як ви думаєте, чи знав хлопчик, що саме ці продукти не є корисними для нього? А ви знаєте про це?
- Вони некорисні тільки для цього хлопчика чи для всіх? Чому ви так вирішили?
- Дізнайтеся у батьків, які продукти вам не можна їсти.
- А чому ці продукти все ж продають? Чи справді некорисні продукти ніколи неможна їсти?
- Чому кажуть, що треба мати почуття міри?
- У чому суть народного вислову “що занадто, то не здорово”? Чи підходить він для ситуації з коміксу?
- Що таке смаколики? Чи обов’язково вони корисні для організму малечі?
- Який перекус корисний, а який — ні?
- Чому рекламу іноді називають звабливою? Як не потрапити під вплив звабливої реклами?
- Створіть із друзями рекламу корисної їжі.

Яким джерелам інформації варто довіряти?

Звісно, не всім джерелам інформації варто довіряти. І помилки трапляються навіть у найнадійніших джерелах. Отже, обговоримо з дітьми, як обирати джерела інформації та перевіряти їх.

Здавалося б, слово — надійне джерело інформації. Перевіримо, чи справді це так. Пограйте з дітьми у гру “Зіпсований телефон”. Чому телефон виявився зіпсованим? Де трапилися помилки? Чому? Зробіть висновки.

Зіпсований телефон. Усі сідають у рядок. Лівий крайній учасник шепотить слово сусідові на вухо, той — наступному гравцеві. Правий крайній говорить уголос те слово, що до нього дійшло. Той, хто починав, повідомляє, що саме хотів передати. Часом перекручування бувають дуже кумедними. Після кожного “дзвінка” треба пересаджуватися, щоб усі змогли побувати на протилежних кінцях “дроту”.

- Чому інформація спотворюється?

Звичайно гра не була б грою, якби всі все завжди правильно розуміли і безпомилково діяли. Тож діти вчаться обережно ставитися до інформації, наочно бачать можливі наслідки спотворення інформації.

- Що цікавого ви дізналися під час гри?
- Чого навчилися?
- Про що варто поміркувати? Які висновки зробити?
- Які слова допомагають висловити впевненість (невпевненість) у точності та правдивості інформації?

Насамкінець запропонуйте дітям прочитати **комікс “Дата одна — свята різні”** (с. 47 підручника) та поміркувати, чому в один день різні люди відзначають різні свята. Чи справді всі герої коміксу володіють достовірною інформацією?

- Які свята відзначають 14 жовтня?
- Чому різні люди по-різному відповіли на запитання про свято?
- Що ваша родина святкує 14 жовтня?
- Кого ви хотіли б привітати цього дня? Як саме?
- Чи справді можна відзначати в один день лише одне свято? Чому ви так вважаєте?
- Як дізнатися, у які дні які свята відзначають?
- Дізнайтеся, у які ще дні відзначають кілька свят.
- Чи можуть дати свят у різні роки бути різними? Наведіть приклади.
- Про державні чи про родинні свята йшлося у коміксі? Чим родинні свята відрізняються від державних?
- Як треба готуватися до свят? Як це відбувається у вашій родині? Розкажіть, до яких свят ви готуетесь особливо ретельно?
- Яка інформація потрібна, щоб якомога краще підготуватися до свята?

Цікаво підсумувати роботу за темою допоможе добірка практико орієнтованих завдань, які познайомлять учнів з життям-буттям кротів з “кротячої” трилогії подружжя Мар’яна і Тараса Прохаськів.

Завдання з робочого зошита для діагностичних робіт
(завдання 6, с. 9)

Завдання з робочого зошита для діагностичних робіт (с. 9, завдання 6)

Коли Муркавка збирала в осінньому лісі інформацію для статті, то побачила новий знак. Що він означає?

А Вхід заборонено

Б Смітити заборонено

В Місце для сміття

- Про що розповідають усі знаки червоного кольору?
- Які ще знаки Муркавка могла побачити у лісі? Розкажіть про що ці знаки розповідають. Намалюйте їх.